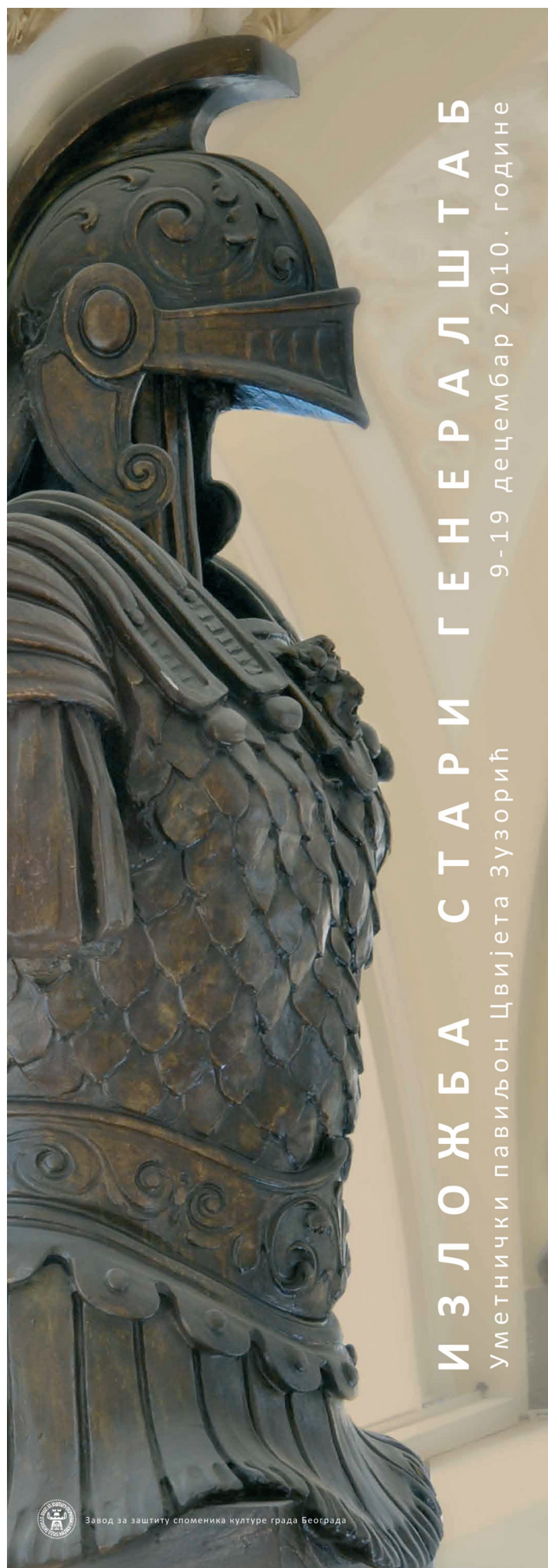

ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ
СТАРИ ГЕНЕРАЛШТАБ

Веома значајан а недовољно истражен, градитељски опус архитекте Василија Фјодоровича фон Баумгартена (1879–1962), остварен на територији некадашње Краљевине СХС/Југославије, трпео је измене и девастације током времена. Временске прилике, политичке промене, ратови, модернизација и природне катастрофе одразили су се на иначе мали број објеката које је овај знаменити руски емигрант реализовао у нашој средини. Зграда Официрског дома Краљевине Југославије у Скопљу, која је подигнута 1929. године, била је адаптирана након оштећења која је претрпела у Другом светском рату, али потом је страдала у катастрофалном земљотресу 1963. године, након чега није обновљена; Руски дом императора Николаја II у Београду подигнут 1931–1933. претрпео је измене у послератном периоду како би био адаптиран у Дом Совјетске културе; зграда Хипотекарне банке у Ваљеву, подигнута 1939. године, каснијом надоградњом изгубила је свој првобитни изглед; док се на згради Хипотекарне банке у Панчеву могу приметити оштећења настала под утицајем атмосфералија од подизања објекта 1940. године до данас.

Историографским радовима који су настојали да истраже и прикажу делатност архитекте Фон Баумгартена, недостајао је специфични херитолошко-документарни карактер, који је недавно примењен приликом рестаураторско-конзерваторских радова и приказан на изложби посвећеној његовом најзначајнијем остварењу, згради Генералштаба војске и морнарице Краљевине Југославије, познатој као „Стари Генералштаб“. Ова репрезентативна палата зидана у периоду 1924–1928. прво је забележено дело архитекте Фон Баумгартена у нашој средини, и једно од најзначајнијих градитељских остварења руске емиграције у некадашњој Југославији. Њена обнова представљала је један од најопсежнијих и најзначајнијих подухвата на обнови градитељског наслеђа новијег доба у Србији.

ИЗЛОЖБА СТАРИ ГЕНЕРАЛШТАБ

9-19 децембар 2010. године

Уметнички павиљон Цвијета Зузорић

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Здање Старог Генералштаба настало у периоду наглашене модернизације, европеизације и југословенизације Београда, представљало је одраз државне политике Краљевине СХС. На строгим и богато декорисаним фасадама ове палате, која оставља утисак монументалности и луксуза, стилском обрадом су тенденциозно исказани стабилност, уређеност и богатство новоформираног краљевства. Следећи начела академског принципа у обликовању, прожете елементима неоампира, форме декоративног обликовања ентеријера, нарочито потенциране у свечаној сали, додатно су истицале овако конципиран ефекат, који је палата Генералштаба остављала на посматраче и посетиоце. Ово је посебно разумљиво ако се има у виду војно-политичка улога Краљевине СХС у време подизања ове зграде. Утицаји ампира стила, обележја јавних здања у престоници царске Русије, додатно су указивали на историјско наслеђе које је на себе преузела нова краљевина створена под краљем Александром Карађорђевићем, чије су породичне и школске везе с Русијом у то време често истицане. Стога ни одабир пројектанта Генералштаба војске и морнарице Краљевине Југославије није случајан, ако се узме у обзир да је архитекта Василиј Фјодорович фон Баумгартен имао чин генерал-мајора, а да је пре грађанског рата био ангажован на пројектовању војних објеката у Русији.

Изложба *Стари Генералштаб* реализована је у децембру 2010. године у Уметничком павиљону „Цвијета Зузорић“ у организацији Завода за заштиту споменика културе града Београда. Ауторке изложбе Светлана Марковић и Татјана Виденовић приказале су на 36 панела хронолошки ток радова на рестаурацији фасаде зграде Генералштаба и на конзерваторско-рестаураторским интервенцијама у ентеријеру свечане сале – Сале ратника. Илустративна фото-документација и техничка документарна грађа публици су представиле како је здање изгледало кроз време, конзерваторске проблеме, као и ток решавања задатака обнове и заштите. Све фазе извођења радова биле су забележене видео-записима „Застава филма“. Овај интересантан материјал пружио је посетиоцима изложбе директан увид у начин на који су били извођени специфични радови у ентеријеру и на фасадама објекта, које красе скулптуре ратника, дело руског уметника Ивана Афанасијевича Рика.

Изложбу је пратио каталог издат двостубачно на 63 стране, са упоредним српским текстом и енглеским преводом, што је садржај учинило доступним најширој публици, домаћој и иностраној стручној јавности. Аутори текста каталога били су архитекте Светлана Марковић, Татјана Виденовић и историчарка уметности Бојана Ибрајтер Газибара. Луксузну опрему каталога дизајнирао је Милан Максимовић, а обогатиле су

га фотографије Снежане Неговановић и фото-документације Завода за заштиту споменика културе града Београда, као и графичка презентација детаља ентеријера и фасаде, рад Драгана Бобића и Сузане Лазовић.

Ауторке изложбе фокусирали су се на презентовање сложености изведене обнове и заштите Сале ратника и фасаде самог објекта. Приказане као материјал изложбе, поменуте илустрације су уз пратеће легенде омогућиле праћење тока конзерваторско-рестаураторских радова на палати Генералштаба, која је током првих седам деценија свог постојања била изложена пропадању. Након Другог светског рата, почетком педесетих година прошлог века, поједини делови ентеријера били су адаптирани и преобликовани. Поред ових промена, Баумгартеново остварење суочило се са оштећењима насталим током вишедеценијског коришћења објекта. Дотрајалост фасадне облоге узроковала је дерутност коришћеног материјала, који су додатно оштетили атмосферски утицаји, стварајући флеке, шалитру и љуспање материјала, посебно фасадне пластике. На објекту су се појавиле и пукотине настале неравномерним слегањем зграде, које су додатно појачане бомбардовањем током Другог светског рата и касније, током ваздушних напада НАТО-а.

Изложбом *Стари Генералштаб* јавности је пружен увид у поједине уметничке слојеве овог здања, чији су многи делови у мањој мери познати. Ово се пре свега

односи на фасадну скулптуру неприступачну потпунијем сагледавању због висине на којој је пласирана, као и ентеријер Сале ратника, углавном недоступан услед безбедносних мера које прате функцију објекта. Пројектом конзерваторско-рестаураторских радова Завода за заштиту споменика културе града Београда руководиле су дипл. инж. арх. Татјана Виденовић и дипл. инж. арх Светлана Марковић, са стручним консултантом дипл. инж. арх. Зораном Јаковљевићем. Извођач радова на у ентеријеру Сале ратника био је „Орнамент инвестињењеринг“, а на рестаурацији фасаде предузеће „Југоградња“ из Београда.

Организовањем изложбе *Стари Генералштаб* и публикавањем пратећег каталога указано је на активност службе заштите и значај који има споменичко наслеђе у Београду и Србији. Овом приликом дат је подстрек стручној јавности да додатно истражи и презентује рад архитектке Василија Фјодоровича фон Баумгартена, као и његовог најзначајнијег остварења, које је од тренутка градње па до данас било тема штампе, публицистике и научне историографије. Бројни аспекти ове значајне грађевине, која је 1984. године проглашена спомеником културе, њен унутрашњи простор, уметничко и занатско наслеђе, њена историја и улога у југословенској култури и градитељском наслеђу, представљаће и у будућности поље интересовања научне историографије.